

"עמק" פואמה סימפוניית (פרק הסיום אלגרטו אלגרו ויוצ'ה)

מאת מרק לברי (22.12.1903 – 24.3.1967)

על המלחין

מרק לברי נולד בעיר ריגה אשר בלטביה, ושם רכש את ראשית השכלתו המוסיקלית. בשנת 1926 עבר ללייפציג ולמד הלחנה בקונסרבטוריון, ועם מורים מפורסמים כשרכן וגלזנוב. בשנים 9 - 1926 עבד כמנצח האופרה בעיר סארבריקן שבגרמניה, ואחר-כך כמנהל מוסיקלי ומנצח של בית הספר הגבוה למחול שהקים רודולף פון לאבאן בברלין. בשנים 1929 – 1934 כיהן כמנצח התזמורת הסימפוניית של ברלין, וכמנצח האופרה בריגה. עם עליית הנאציזם בגרמניה נסע לסטוקהולם, ומשם בשנת 1935 נסע כתייר לפלשתינה – ארץ ישראל. הרדיפות של היהודים במשטר החדש בגרמניה גרמו להחלטתו להשתקע בארץ. בשנת 1941 מונה למנצח האופרה והתזמורת הישראלית, ובשנת 1950 קיבל עליו את הניהול המוסיקלי של "קול ציון לגולה". בשנת 1962 הוזמן על-ידי אבא חושי ראש עיריית חיפה לקבוע בה את משכנו כאזרח הכבוד שלה, יחד עם אמנים ויוצרים אחרים, ובמשך כמה שנים ניצח על תזמורת חיפה. שם חי וכתב יצירות רבות עד מותו בשנת 1967.

עלייתו ארצה נתנה את אותותיה בסגנון כתיבתו. הוא האמין כי מוסיקה צריכה להיות קומוניקטיבית, ולכן פשוטה והגיונית. מדבריו: "אישית מעולם לא כפיתי על עצמי רעיונות חדשים לאחר עלייתי. אך ברגע שחדרה השפעת הארץ לתוך אישיותי ולאחר שלמדתי את השפה, התחלתי להשתמש באותו סגנון שאני עדיין משתמש בו, באופן טבעי לגמרי. אני כותב עבור הקהל ואני רוצה שהקהל יבין אותו. אני רוצה שיצירתי תעורר במאזינים אותם רגשות, רעיונות ורשמים, שמהם שאבתי השראה." בשנת 1937, די סמוך לעלייתו ארצה, כתב את הפואמה הסימפוניית "עמק", אחריה את "דן השומר" שהיתה האופרה הראשונה שנכתבה וגם הועלתה בארץ, ואופרה נוספת בשם "תמר ויהודה". לברי כתב שתי סמפוניות, קונצ'רטי לכמה כלים, אורטוריות, קנטטה, סויטות תזמורתיות, ושירים. ברבות מיצירותיו הסולמיות מודלית, הנושאים לקוחים מן הזמן והמקום – מחיי הארץ ומן הנופים שלה, ובכמה יצירות בולט מקצב ההורה, שהוא הריקוד האופייני של החלוצים במחצית הראשונה של המאה העשרים.

שיר העֶמֶק

מילים: רפאל אליעזר
מוסיקה: מרק לברי

Andante ♩ = 58

The musical score is written in treble and bass clefs with a key signature of three sharps (F#, C#, G#) and a common time signature (C). The tempo is marked 'Andante' with a quarter note equal to 58 beats per minute. The score consists of three systems, each with a vocal line and a piano accompaniment. The piano part features a steady bass line and chords in the right hand, with some triplet figures. The vocal line includes Hebrew lyrics with syllables separated by hyphens. Dynamics include piano (p) and mezzo-forte (mf).

mf לה - כחו נה - פל

p בי - ב - ל הוא דם - א שן - כב ים - מ - ש - ה הם

mf פי - גו שאת - ב ים - נ - עי ות - חד שי - נב שא - ת

10

בי - או - מכ את ה - יד - חו שת - נ - ה עש - גו דם

13

ע - צב שת - ק - ה אש - ב לו אור אור אור אור

16

בור - ת - ה עם שק - נ - מת ע - בו - גל - ה כור - ש הוא מק - ע - ה כל

19

צר - ע - נ מי שת - ק - ה גל - מ צר - יק לב - ה שת - נ - חו יד - ה

23 **a tempo** **Vivo** (♩ = 160) **pp**

מִי צַר - עַ - לְ צַר לְ לְ לְ לְ לְ לְ לְ לְ לְ לְ

a tempo **pp**

26

לְ לְ לְ לְ לְ לְ לְ לְ לְ לְ

28 **f** (**Furioso**)

אֹר אֹר אֹר אֹר כָּל הָ - עַ - הוּא שֶׁ - כּוֹר - שֶׁ - גַּל - הַ - עַ - בּוּ - גַּל - הַ

f

31 **Maestoso** (♩ = 58) **ff**

בּוֹר - תְּ - הַ עִם שֶׁקֶן - נִ - מוֹת מִקְ

ff **fff**

8va 3

על היצירה

חלקה הראשון של היצירה מציג התפעמות מול נוף העמק - תמונה פסטורלית ברובה. פרק הסיום נפתח במבוא במפעם מתון – אלגרטו, ואחריו ריקוד שבו הולך ומתעצם ריקוד ההורה הסוחף בהתלהבות, כמעט עד לשכרון חושים.

הנושאים בפרק הסיום

. נושא המבוא שקט ועדין, סינקופי, מעוטר, המהלך המלודי סולמי ומפותל, ודומה מאוד לנושא הראשי של הריקוד - מעין וריאנט שלו.

. הנושא הראשי ריקודי באופיו במקצב ההורה, בצלילים חתוכים וקטועים. הסינקופות רבות,

Allegretto $\text{♩} = 120$

Cl.

הפסוקיות קצרות וסימטריות וכל אחת מהן נפתחת בחזרה על צליל. המהלך המלודי בצעדים סולמיים. חציו הראשון של הנושא נע סביב צליל הדומיננטה מי, ומקצבו הסינקופי מרוכך לעתים בלגטו קצר. חציו השני של הנושא ממוקם בצלילים גבוהים יותר, אופיו תקיף יותר על-ידי החזרה

Vln. 1

הסינקופית על צליל הפתיחה לה, ואחר-כך מתגלגל ויורד ברצף סולמי שמקצבו מנוגד לסינקופות. סיומו פתוח ומושך להמשך.

. הנושא השני בנוי בחלקו הראשון מסינקופות שונות, המקצב כולל גם שלשונים מתגלגלים. שתי הפסוקיות בקו מתאר קשתי, ובמהלך מלודי סולמי, עם רמז למודליות פריגית (סי במול).

Vln. 1

חלקו השני פותח בצלילים גבוהים מאוד וממושכים כמו תרועות עם קישוט; המקצב ללא סינקופות, ובסיומו הרחבה שיוצרת במשקל א-סימטריה.

Picc.

הנושא השלישי הוא באופי שירתי ובמקצב מתון, ללא סינקופות. המהלך המלודי הוא בצעדים קטנים ובמרקם הומוריתמי.

שלוש הפסוקיות הראשונות הן סימטריות, הרביעית נקטעת על-ידי תזוזה טונלית ועוצמה מקסימלית ופתאומית.

Hn.1,2 *ff*

Hn.3,4 *ff*

Hn.1,2 *fff*

Hn.3,4 *fff*

מעקב בעת האזנה

המבוא

נפתח באוירה שלווה במלודיה פשוטה וסינקופית עם עיטורים, בקלרינט המלווה במרקם שקוף ודליל.

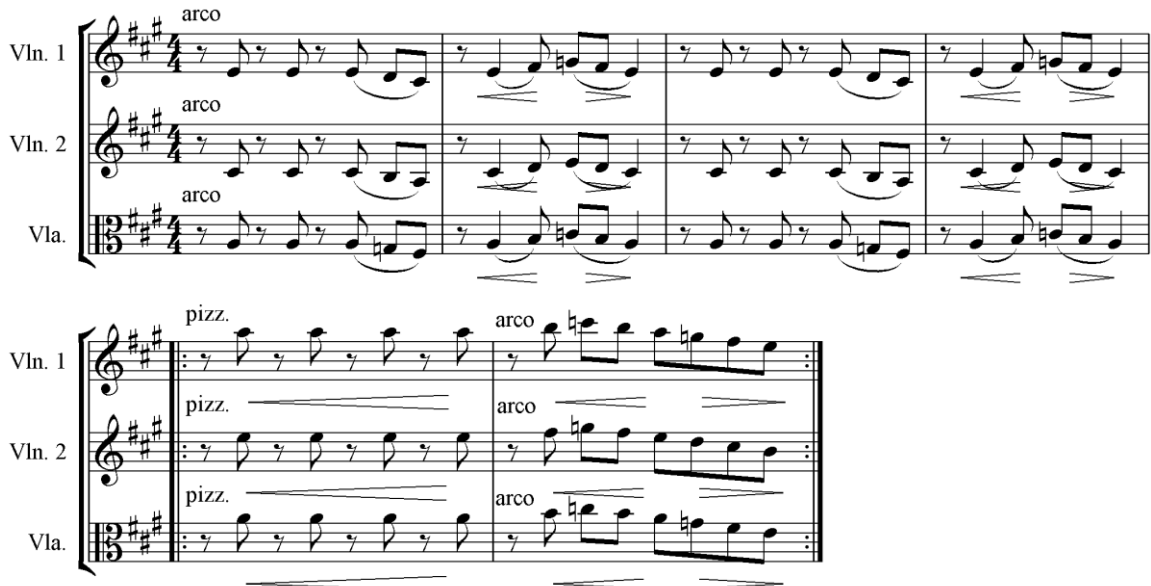
Allegretto ♩ = 120

המלודיה חוזרת בתוספת עיטור בחליל, אחר-כך זזה ומופיעה מעט גבוה יותר, והסיום המורחב שלה חורג מן הסימטריה והפשטות שהיו עד כאן. תוף מרים מצטרף למקצב הסינקופי. אותה המלודיה חוזרת ברגיסטר גבוה יותר, בתיזמור מועשר ובעוצמה ומפעם גוברים, ואז מסתיים המבוא.

הריקוד

הנושא הראשי נשמע בכלי הקשת באקורדים מקבילים. בחלקו השני מתפתחת התרגשות מסויימת, המפעם מואץ, והתיזמור מועשר.

הנושא חוזר בכלי הנשיפה מעץ ובעוצמה מלאה, ונוספים כלי נקישה. בחלקו השני חילופים קיצוניים בין פיאניסימו לפורטה, ואז הנושא חוזר בפורטיסימו בכל הכלים ובמקצב חריף יותר.

בחלקו השני של הנושא מריעות הקרנות מעל המלודיה.

הנושא חוזר ברגיסטר נמוך בכלי המתכת ובעוצמה חזקה. לחלקו השני מצטרפים כל הכלים, ובסיומו כלי הקשת "טסים" בסולם עולה אל הנושא השני :

הנושא החדש מנוגן ברגיסטר נמוך בכלי קשת ובאקורדים מקבילים, החלק הראשון של הנושא הזה חוזר כשמעליו חלילים ופיקולו "שרקניים". חלקו השני של הנושא השני מסתיים בהרחבה א-סימטרית

אותו חלק שני חוזר שוב עם אותו הסיום המורחב. אחר-כך חוזר חלקו הראשון של הנושא השני עם הדגשות נמרצות בכל כלי הנשיפה, נקטע וחוזר ביתר עוצמה, לפתע נשארים רק כלי הקשה

כלי הנשיפה מנהלים דו-שיח על וריאנט חוזר ונשנה של הנושא הראשי

Cl.
Bsn.
Bsn.
Tbn.

סולם שעולה במהירות בכלי הקשת מוביל אל הכנה לשיא: טרילרים ממושכים מעל וריאנט מקצבי של הנושא הראשי בעוצמה מלאה, מעין נקודת עוגב ההולכת וצוברת מתח וציפייה דרוכה

Fl.
Ob.
Hn. 1,2
Hn. 3,4
Tpt.
Tpt.

ולפתע! הפסקה כללית – פרמטה- ואז בהוד והדר, בהאטה, בכל כלי התזמורת, באקורדים מקבילים, ובמקצב אחיד מופיע הנושא הראשי. החלק השני של הנושא שוב מהיר, פוחתים כלי המתכת, כלי הנשיפה מעץ מסלסלים ליווי לאוניסון של המלודיה בכלי הקשת

Fl.

Ob.

Vln. 1

Vc.

Fl.

Ob.

Vln. 1

Vc.

ff *ppp*

ff *ppp*

sfp

sfp

ובבת אחת הם עוברים לפיאניסימו, מן הנושא נותרים רמזים

Fl.

Vln. 1

Fl.

Vln. 1

כל כלי המתכת מריעים בשבריר ברור יותר ואז כל התזמורת מעבירה אל הנושא השלישי בראשות הקרנות

שוב מתפרץ הנושא הראשי בחלקו השני, אחר-כך החלק הראשון, ואז בהתעצמות מפיאנו ועד למלוא העוצמה עולים כל כלי הקשת בסולם, שבריר מן הנושא מסתחרר,

עצירה כללית בפרמטה – וכל התזמורת לאט בפורטה-פורטיסימו באקורדי הסיום.

הצעות לפעילויות

1. הכרת הנושא הראשי (בקצב מתון, נוח ללמידה)

. הקשת פעמות כנגד המורה המקישה את מקצב חלקו הראשון של הנושא.
 . ביצוע (בקולות גוף או הכלי הקשה) של אותו המקצב כנגד פעמות בשתי קבוצות.
 . החלפת תפקידים על-פי התראות קצרות.
 . הכרת המקצב של חלקו השני של אותו הנושא ועמידה על האיפיונים השונים בשני החלקים.

. האזנה למלודיה של הנושא וציור קו המתאר שלה באוויר.
 . שירת סולפג'י של הנושא (על פי יד המורה או על-פי תוים בלוח).
 . דיון קצר והשערות על פי איפיוני הנושא – לאיזה סוג מוסיקה הוא מתאים.
 . האזנה לפרק תוך הצבעה בכל פעם שמזהים את הנושא.
 . שיחה על האופי, האווירה והתחושות שמעלה המוסיקה.
 . הסבר היסטורי (ואידאולוגי) קצר על התקופה בה נכתבה היצירה.
 . הבחנה בנושאים אחרים – האזנה נוספת וסימונם במחווה/הצבעה שונה.

2. הנושא השני

הקשת פעמות כנגד המורה המקישה את חלקו הראשון של הנושא השני

(התווים של החלק הראשון של הנושא השני נמחקו בטעות בדף הזה. ניתן למצוא אותם בפרק " הנושאים בפרק הסיום")

. הקשת המקצב הנ"ל .
 קריאת המקצב של החלק השני הרשום בלוח ללא קווי תיבות .
 גילוי חילופי המשקל .
 גילוי הניגודים בין שני החלקים .
 "ציור" באוויר של קו המתאר על פי השיירה/נגינה של המורה .
 האזנה וזיהוי הנושאים על-ידי הצבעה על המקצבים/המלודיות של כל הנושאים בדף עבודה.

. רישום קו המתאר בהתאמה מתחת לכל אחד מן הנושאים .
 שימוש בחידון : זיהוי חלקי הנושאים (בנגינה או בהקשה ע"י המורה)
 האזנה ומעקב אחרי התווים /קווי המתאר של כל אחד מן הנושאים בשעת האזנה .
 זיהוי הווריאנטים על בסיס המקצב של הנושא הראשון .

. הצגת צילום או ציור של מעגלי הורה, וציור על-פיהם.

